

הסכמי קדם נישואין – היבטים הלכתיים ורעיוניים

שיעור כללי, מאיר ליכטנשטיין, כ"ב בתמוז תשפ"ג

פתיחה

- השיעור הכללי עוסק בהסכמי קדם נישואין על רקע לימודנו במסכת כתובות – השיעור ישלב ממד של חזרה יחד עם יישום הנלמד במציאות החיים שלנו.
- בשיעור נעסוק ביסודות הרעיוניים וההלכתיים. תוכלו לקרוא הרבה מאמרים בעד ונגד ההסכמים במרשתת; המקורות כאן ממוקדים בהיבטים ההלכתיים.
- חזרה - סכמו על פי מה שלמדתם בסוגיית מורדת את ההלכה ואת הערכים שבבסיסם במקרה בו אחד מבני הזוג מבקש להתגרש.
- הסכמי קדם נישואין - [אתר הסכם לכבוד הדדי מחודש](#); [עותק הסכם לכבוד הדדי מחודש](#); [הסכמאהבה צהר](#)
- האם הרציונל של ההסכמים פוגש עקרונות בתוך סוגיית מורדת?

מקורות הלכתיים

- גט מעושה – גיטין פח: 'גט המעושה... אין בו'; רמב"ם גירושין ב: כ ובכסף משנה
- אונס עצמי – הגהות רבינו פרץ לסמ"ק קפד; שו"ת הריטב"א סימן צו; שו"ע אבן העזר קנג: כד
- אונס ממון שקיבל על עצמו – ב"י אבן העזר קלד ד"ה כתב הרב מיימון; שו"ת הרשב"א ד: מ; שו"ע אבן העזר קלד: ד; שם, תורת גיטין ס"ק ז

מקורות

גמרא גיטין פ"ח:ב'

מתני': גט מעושה בישראל כשר ובגוים פסול ובגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך (וכשר).

גמ': אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל.

5 ובגוים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו.

המב"ם גירושין ב'כ'

(כ) מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו, ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר, רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר... לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל, או שהיו הדיוטות, ואנסוהו עד שגירש, הרי זה גט פסול. הואיל וישראל אנסוהו, יגמור ויגרש. ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין, אינו גט,

אף על פי שאמר בגוים, רוצה אני, ואמר לישראל, כתבו וחתמו, הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והגויים אנסוהו, אינו גט:

15 כסף משנה גירושין ב'כ'

משמע בהדיא דכדין עכו"ם מדאורייתא נמי מיפסל ולישנא דר"נ נמי הכי דייק דקאמר פסול ופוסל דמשמע דלית ביה שום צד אלא שפוסל בכהונה. ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דכדין עכו"ם פסול הוא ולא בטל

20 ספר מצוות קטן, הגהות רבינו פרץ מצוה קפד

ואם נשבע האיש ליתן הגט צריך שיתירו לו קודם שיתן שלא יהיה דומה לאונס אך ערבות יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס.

שאלה ראובן נשבע שבועה בתורה לתת גט לאשתו ובלבד שיקיימו לו תנאים שהתנה עם קרובי אשתו, זה היה הלילה, וביום מחרתו נתחרט הבעל ולא רצה לגרש כי לא קיימו כל (תנאו) [תנאיו] וברח...

25 [תשובה] זו אינה טענה לפסול הגט בדיעבד משני (טענות) [טעמים], חדא שלא מצינו שיהא חשוב אונס בגט אלא באונס הבא לו שלא מעצמו אבל שבועה זו שהוא קורא אותה (טענה) [אונס] הוא הביאה על עצמו שהרי מרצון נפשו חייב עצמו בשבועה לגרש (ולפי) [לפי] שגמר (דעתו) [בדעתו] לגרש על כל פנים [ונשבע] לזרוזי נפשיה, ואם נתחרט אחר שבועה ואינו מגרש אלא מחמת' היה לו לבקש צד להיות נקי משבועתו או לגלות דעתו או למסור מודעא בכך. ומה שכתב רבי הרב ר' פרץ ז"ל לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גרושין ברורים לא שיהא הגט פסול בזה בדיעבד, וכמו שכתב שם בהלכות ההם דברים הרבה דרך חומרא ולמעשה מובחר, וכן נראה מלשונו שכתב כאן 35 כדי שלא יהא נראה לאונס, הרי שלא כתב רבי שיהא זה אונס וזה נראה ברור, וכמדומה לי שכך דן הרב ז"ל וכן הסכים...

אם נשבע הבעל לתן גט, טוב שיתירו לו קדם, שלא יהא דומה לאנס; אף ערבון יתן, אם ירצה. {הגה: יען לעיל סימן קל"ד סעיף ד'}

כתב ה"ר מיימון נואר שנשאל על ראובן שקנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזיר את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גרשה בביטול כל מודעי והשיב לא אמרינן גט מעושה אלא כשכפוהו שלא מדעתו בדבר שאינו רוצה לעשות וכפוהו עד שעשה או הפחידוהו להפסידו אם לא יגרש אבל בנדון זה שהוא 45 חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זו כפייה שכל זמן שהוא מגרש ברצונו מגרש ואע"פ שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הוה ליה אונס שזהו רצונו היה מתחלה לגרש וברצונו הוא מגרש והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק עצמו לגרש ולא ה"ל אונס וגבי מוציא אשתו משום שם רע אמרינן (גיטין מו:): באומר יאסרו כל פירות העולם עלי אם איני מגרשך היעלה על הדעת 50 כשיגרשנה שנאמר שהיה אונס בעבור הקונם אין לנו לומר כן כיון שברצונו נדר כ"ש בנדון זה שכל זמן שאינו מגרש (מחזירה) לא נתחייב בקנס לא יחזירנה

ואם יגרש לא יפרע ואמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין עד.) ע"מ שתתני לי ק"ק זוז הרי מגורשת ותתן ופסקו המפרשים אפי' לקח המעות בע"כ אין זה אונס שכבר נתרצה בזה כ"ש בנדון זה ומ"ש רבותינו הצרפתים שאם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהיה דומה לאונס סבירא ליה דמתני' דקונם כיון שתלה נדרו בדבר אחר שאמר כל פירות העולם וכו' אין בזה אונס כלל כשגרש אבל בנשבע לגרש דומה לאונס שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה נמי תלה גיטו בדבר אחר ואין אונס

60 שאלת ראובן בעל לאה וקרובי לאה היו בהסכמה שיגרש ראובן זה את לאה אשתו. ונאותו זה לזה בקנס אלף דינרים ושיגרש זה לזמן ידוע. ואחר כך נתחרט ראובן ומיאן בדבר. והללו מתרין בו מצד הקנס עד שזה הולך אצל הגזבר ומחלה פניו שיתפשר עמו. ולא רצה בתחבולות שעשו קרובי האשה. אדרבא אימו שאם יעבור אפי' שעה אחת מן הזמן יניחהו במשמר עד שיפרע. 65 ומחמת יראה זו הוא מגרש אלא שלא היה בקי למסור מודעא. אם נדון גט זה כדין גט מעושה אם לאו,

תשובה נ"ל שגט זה גט מעושה ופסול הוא כל שידענו באונסו של זה. ואף על פי שלא מסר מודעא. שא"צ מסירת מודעא אלא היכא דשקיל זוזי. משום דסתמא דמילתא כל שקבל זוזי גמר ועביד ומחיל אאונסיה. וכדאמרינן תלוח 70 וזבין זביניה זביני דאגב אונסי' דזוזי גמר ומקנה. ואפי"ה אי מסר מודעא המודעא מבטלת. אבל תלוח ויהיב לאו כלום הוא. ולא צריך מודעא כל דידיעי באונסיה. ותלוח וגירש גירושיו לאו גירושין דהא ליכא זוזי. דאי משום דקא מיפטר בגט זה משאר וכסות הא מוכח בגמרא להדיא דהפקעת דברים אלו לא חשבינן להו כקבלת ממון. וא"כ הו"ל כתלוח ויהיב. דאשה קנויה היא לבעל וקנין כספו קרינן ליה. ואונס קנס אונס הוא. דלאו תלוח דאונס גוף הוא דוקא אמרינן. אלא אפי' אונס ממון נמי הוי אונס כמעשה דפרדיסא.

80 (ד) אם נשבע הבעל לתן גט, צריך שיתירו לו קדם, שלא יהא דומה לאנס; אף ערבנות יתן, אם ירצה, שאין זה דומה לאנס. {הגה: והוא הדין אם קבל קנין לגרש (פסקי מהרא"י סימן קע"ג). אבל אם קבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אנס, מאחר דתלה גטו בדבר אחר, ויוכל לתן הקנסות ולא לגרש (ביי

מכתב ר' אשר וייס לבית דין דאמריקה-הר במודכי ויליג והרב צבי גרטנר

אמנם בדברי הרשב"א והרמ"א מדובר במי שקיבל על עצמו קנס אם לא יגרשנה ובשני תנאים אלה דנו לפסול את הגט משום דהוי גט מעושה. ונראה פשוט דלפי הצעת הדברים שהעליתם לפני, שהבעל יקבל על עצמו לפרנס את אשתו בסכום סביר ומקובל כל עוד הם איש ואשתו ואינם דרים ביחד. אין בזה חשש כלל, דיש בהצעה זו תרתי למעליותא. א: אין כאן קנס אלא מזונות סבירים. ב: אין בהסכם זה קשר בין התשלום לגירושין ואין תשלום זה כדי שיגרשנה.

אין בכך חשש לגט מעושה. בהתאם לכך הציע מו"ר הרז"נ גולדברג שליט"א לנסח את התחייבות הבעל כהתחייבות למזונות מוגדלים, מבלי להזכיר את התלות באי נכונות הבעל לתת את הגט.

אלא שבמקרה כזה, שבו הבעל מתחייב למזונות מוגדלים, יש חשש שהתחייבות כזו תיחשב כאסמכתא, והבעל יוכל לטעון שלא עלה על דעתו שאי פעם יעמוד במצב כזה. כדי לעקוף שאלה זו, הציע מו"ר הרז"נ גולדברג שליט"א להוסיף שמתחייב על המזונות המוגדלים בשבועה, ואז לא חיישין לאסמכתא.

הרב שלמה דיכובסקי, הסכמי ממוסן קדם נישואין, תחומין כא

140 בכרך זה מתפרסם מאמרו של הרב אלישיב קנוהל, ובו הצעה לכריתת הסכם ממון בין בני זוג טרם הנשואין. הסעיף המרכזי בהסכמים אלו עוסק בהתחייבות של הבעל המצורפת לכתובה לשלם סכום חדשי גבוה למזונות האשה (גם אם אין היא זכאית לכך ע"פ דין), אם יסרב לתת גט לאשתו כשהיא תובעת אותו לכך.

145 סעיף זה הוא בעייתי מבחינת ההלכה, ... לאור דברי הרשב"א והרמ"א, ברור שאין מקום לסנקציה כספית עצמית מצד הבעל, המאלצת אותו לתת גט לאשתו, מחשש גט מעושה. משום כך, אין לקבל סעיף כזה בהסכמי גירושין, ובתי הדין לא יבצעו את הגט במקרים כאלו.

150 ... ברצוני להעלות כאן רעיון אחר, שיש בו צד אחד לחץ על סרבן הגט, ומצד שני אין בו חשש לגט מעושה. בפסק דין שניתן על ידי קבעתי, שניתן לפרק את השיתוף בנכסים בין הצדדים מבחינה הלכתית, כאשר ביה"ד פוסק שעליהם להתגרש, או גם כאשר נפסק שאין מקום לשלום בית. וזאת, גם אם עדיין לא בוצע הגט. ... יש לומר שעל דעת כן לא נשתתפו, וניתן יהיה לפרק את השיתוף ביניהם לאלתר. ... פירוק השיתוף יכול להתבצע כשהנכסים משותפים או כשיש

155 "הסכם קדם-נישואין" בין הצדדים לשיתוף נכסים. ... מהנסיון אנחנו מכירים בעובדה שניסיונות כאלו מהוות זרז גדול לסידור גט. במקרים שבהם בתי המשפט פירקו שותפות בין בני זוג, סידור הגט הוחש.

ואף שיודעים אנו שכל ההשתדלות בענין ועצם הצעה זו אכן נועדו למנוע מצב של עיגון הנשים, נראה דאין בזה כל חשש כל עוד עצם ההתחייבות מוצדק מצד עצמו ויש בו טעם והגיון כדי להגן על זכות האשה וצרכי קיומה. ובאמת נראה דאם הסכום שמקבל עליו הבעל לשלם מושתת על צרכי הקיום הממוצע יש הגיון וצדק בהתחייבות זו. ואף שמעיקר הדין האשה היא זו שעליה מוטלת חובת הראיה דהלא הבעל מוחזק והיא באה להוציא ממנו, והמוציא מחברו עליו הראיה, מ"מ כיון שאשה אין דרכה לטרוח בדינא ודיינא, ומטבע הדברים הבעל מצוי יותר בבתי דין, משו"כ יש טעם בהסכם זה שכל עוד לא יפנה הבעל לבי"ד והבי"ד יפטרנו מתשלום זה, יהיה עליו לשלם לה מזונות מקובלים. וכיון שאין כאן קנס אלא תשלומי מזונות, ואין כאן תליה והתניה בין תשלומים אלה לגירושין אלא הוא מקבל עליו לשלם כל עוד היא אשתו ואינם דרים ביחד, נראה דאין כאן חשש כלל.

וביסוד הדבר נראה דכיון דאף במקבל על עצמו קנס עד שיגרש עיקר דעת הרמ"א כשיטה הראשונה שהביא דאין זה גט מעושה כלל אלא שכתב שטוב להחמיר לכתחלה כשיטת הרשב"א שמחמיר, נראה דכל כה"ג הבו דלא לוסף עלה, וכיון שני"ד אינו דומה כלל להא דהרשב"א והרמ"א נראה דיש להקל בזה.

125 הרב אלישיב קנוהל, הכתובה והסכמי ממון בנישואין, תחומין כא ... מפסקי ערוך-השלחן (אה"ע קלד, כג-כה) עולה שבכל מקרה שבעת מתן הגט

הבעל אינו רוצה בנתינתו - נחשב הדבר כגט מעושה. אבל אם בשעת הכפייה לא הזכירו במפורש שהכפייה היא בעבור הגט (היינו: לא אמרו לו אם לא תגרש אנו מכים אותך או לוקחים ממונד), אין זה גט מעושה. לפי זה, אם ינסחו הסכמה של הבעל למתן קנס, מבלי שיזכירו שהקנס תלוי בנכונותו לתת גט,

130